

BROEDVOGELS IN DE BEBOUWDE KOM VAN 's-GRAVELAND EN KORTENHOEF, 1985

Freek Beffers en Adri Vermeule

1. Inleiding.

In het voorjaar van 1985 is in de bebouwde kom van 's-Graveland en Kortenhoef een broedvogel-inventarisatie verricht.

Het onderzoek is gedaan door leden van de Vogelwerkgroep het Gooi e.o.

Doel was, gegevens te verzamelen ten behoeve van het boek "Vogels tussen Vecht en Eem".

Het aantal soorten en aantal broedparen in bovengenoemde omgeving geteld, is echter onvolledig. Dit komt o.m. door weersgesteldheid en andere stoornissen (zie 4.).

2. Ligging, beschrijving van het onderzochte gebied

De ligging en begrenzing van de telgebieden zijn aangegeven in figuur 1,

De dorpskern Kortenhoef (vak 3) is geïnventariseerd. De begrenzing hiervan is Zuid-Singel - Emmaweg - Koninginneweg - Beeklaan - van Voordenlaan - Kortenhoefsedijk - Hoflaan. Kortenhoefsedijk is voornamelijk lintbebouwing.

De 's-Gravelandse wijken (vak 1, 2, 4, 5, 6) zijn overwegend lintbebouwing, met aan de noordzijde van de Berensteinseweg wat verder reikende bebouwing. Zo ook het noordelijk deel van 's-Graveland met Gemeentehuis en Huize "Brugchelen" als verder reikende bebouwing.

De lintbebouwingen bevinden zich aan Molenend - Kortenhoefsedijk - Emmaweg - Koninginneweg - Zuidereind - Noordereind - Cannenburgerweg en (Ankeveense deel) (vak 7) Stichtse Kade.

De totale lengte lintbebouwing is 9.5 km.

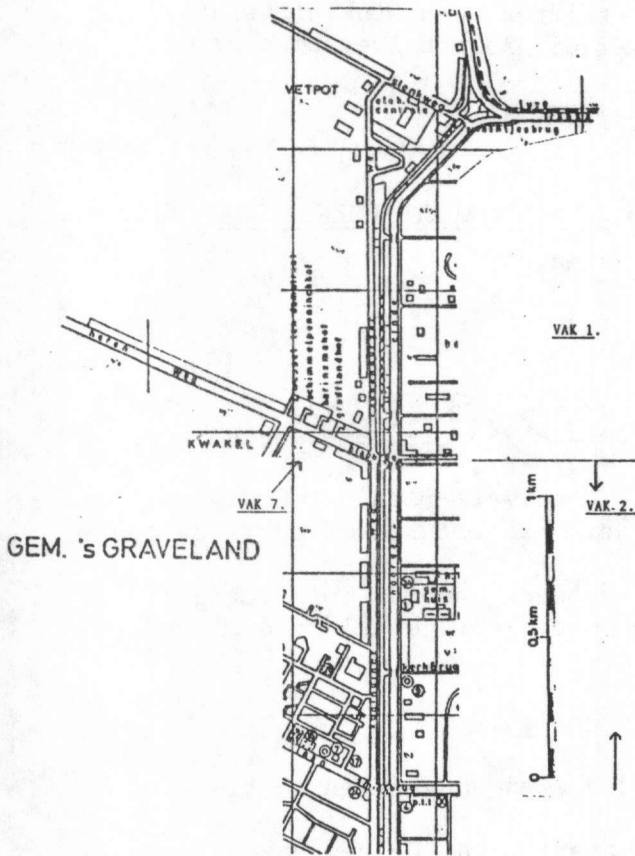
Vak 1. Noordereinde, tussen Swaentjesbrug en Klapbrug, $\pm$ 1.25 km.

Aan de oostzijde landgoederen, aan de westzijde lintbebouwing, overwegend oude type woningen, ondiepe voor- en achtertuinen. Slechts op enkele plaatsen dichtere begroeiing, oude heggen en heesters. Aan de westzijde loopt de vaart.

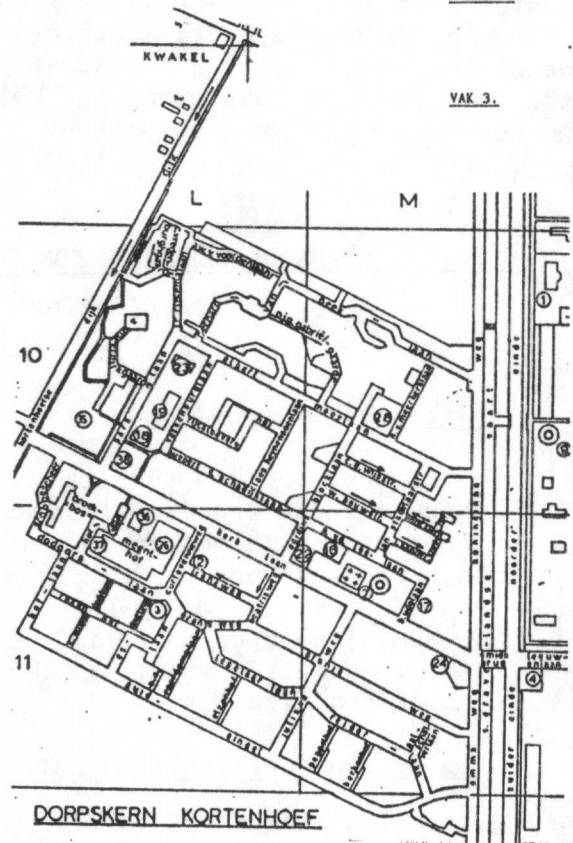
Vak 2. Noordereinde tussen Klapbrug en Smidsbrug, $\pm$ 1.25 km. Ongeveer gelijk aan vak 1, met Gemeentehuis en huize Brugchelen (grote tuin), een wat verder reikende bebouwing met oude loofbomen.

Vak 3. Dorpskern Kortenhoef, begrensd door Zuid-Singel - Emmaweg - Koninginneweg - Beeklaan - van Voordenlaan - Kortenhoefsedijk - Hoflaan. Een deel bestaat uit nieuwbouwwijken in de vorm van hofjes, met lage begroeiing. Een ander deel bestaat uit na de oorlog gebouwde woningen met hogere begroeiing, voorts is er een kerkhof met aangrenzend vrijstaande huizen en oude bomen en tuinen, en "Vredenburg" met laagbouw en veel gazon.

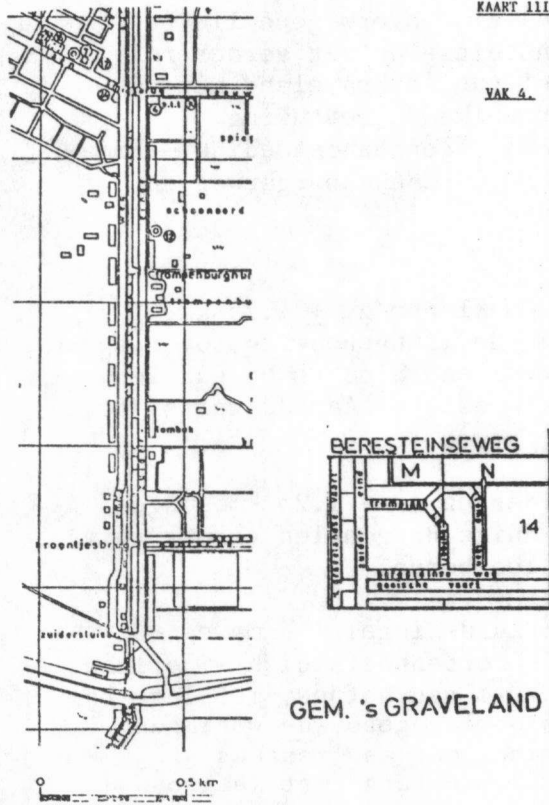
KAART I.

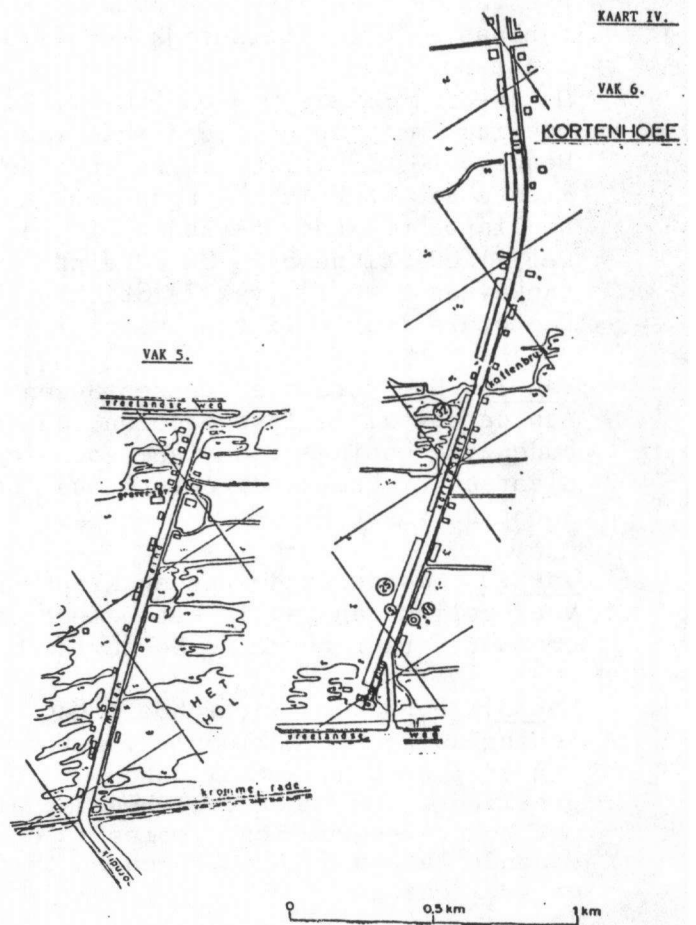
KAART II.

KAART III.

KAART IV.

Vak 4. Zuidereinde tussen Smidsbrug en Zuidersluisbrug, + 2 km. Als wijk 1 en 2, met aan de Berensteineweg meer bebouwing. Bij Trompenburgh een rij oude beuken, en een bomengroep nabij Zuidersluis.

Vak 5. Moleneind, + 1.5 km. De oostzijde lintbebouwing, die achter de huizen overgaat in weiland, aan het einde grenzend aan natuurgebied "Het Hol". De westzijde heeft ook lintbebouwing met daarachter moerasbos, overgaand in het "Wijde Blick".

Vak 6. Kortenhoefsedijk, + 3.5 km. Lintbebouwing, met aan de oostzijde achter de Koninginnelaan weilanden. Aan de westzijde weilanden met daartussen legakkers met begroeiing.

Vak 7. Herenweg tot "De Kwakel". Eén zijde bebouwing, andere zijde weiland. (Zie kaartje I).

3. Teldata.

<u>Datum</u>	<u>Tijd</u>	<u>Zonsopgang</u>
12 maart	14.00 - 16.00	07.01
4 april	06.15 - 08.30	07.08
24 april	05.35 - 08.00	06.24
28 april	05.30 - 07.35	06.16
30 april	05.30 - 07.00	06.12
7 mei	06.00 - 09.00	05.59
18 mei	04.45 - 07.15	05.40
22 mei	05.15 - 08.30	05.36
8 juni	05.30 - 07.00	05.21
18 juni	04.30 - ??	05.17
19 juni	?? - ??	05.17
3 juli	?? - ??	05.24
4 juli	04.30 - 06.00	05.25
21 juli	?? - ??	05.44

4. Methode.

Hoewel de methode van broedvogels op kaart intekenen (territorium-kartering) de beste telmethode is, zijn wij hier uitgegaan van de turf-methode. Dit houdt in dat per bezoeksdatum het totale aantal vogels per soort wordt genoteerd. Voor het eindtotaal per soort wordt het hoogste aantal geturfde vogels genomen van alle bezoeken.

In juni en juli zijn aanvullende tellingen gehouden t.b.v. de Gierzwaluwen.

5. Weersomstandigheden.

In het algemeen was het een slecht (koud en nat) voorjaar. Op 13 april 's-morgens om 5 uur goot het van de regen, zo ook de volgende zaterdag 20 april. Op 14 mei 's-morgens tussen 5 en 6 uur vielen in Loosdrecht in een hagelbui, hagelstenen van 4 cm $\emptyset$, waardoor veel vogels werden gedood, vooral meeuwen. De bui trok in een baan over Loosdrecht en het Wijde Blick en vernielde bomen en struiken. (Vak 5).

Goed inventarisatieweer was het op 4 april, 24 april, 30 april en 18 mei.

Storende elementen bij de inventarisatie waren: dragline-activiteiten op de opgebroken Emmaweg, en algemeen verkeerslawaai.

6. Overzicht van het aantal broedparen (zeker / mogelijk)

Soort	vak 1	vak 2	vak 3	vak 4	vak 5	vak 6	vak 7	totaal
1 Fuut					0-1	2		2-3
2 Knobbelzwaan						1		1
3 Bergeend	3					0-2		3-5
4 Wilde eend	1	6	2-3	3-8	1-2	2	1	16-23
5 Torenvalk						2		2
6 Fazant			1			1		2
7 Waterhoen	1	1-2		1		2		5-6
8 Meerkoet	1			2	5-7	3-5		11-15
9 Houtsnip					1			1
10 Holenduif		1	2	1				4
11 Houtduif	5	6	12-13	8-16	6-8	15-17	2	54-67
12 Turkse tortel	2	3-4	12-14	6-8	4-6	7	1	35-42
13 Tortelduif					1-2			1-2
14 Koekoek					2	2		4
15 Gierzwaluw		6-15	0-3		3-5	4-7		13-30
16 Grote bonte specht		1		1	1-2			3-4
17 Boerenzwaluw	3			5	5-7	22-24		35-39
18 Huiszwaluw	3	3				0-1		6-7
19 Witte kwikstaart	1-2	2-3	1	1-4	1-2	6-9		12-21
20 Winterkoning	3	1	1	12	9-10	7-9		33-36
21 Heggenus	1	4	11-13	6	8-12	16-13	2	40-56
22 Roodborst	2	3		3	6-7	3		17-18
23 Zw. roodstaart	2-3					0-1		2-4
24 Gekr. roodstaart				1				1
25 Merel	11	8	59-62	31	18-25	25-32	6	158-175
26 Zanglijster	1			1	2	4		8
27 Grote lijster		0-1						0-1
28 Rietzanger						2-3		2-3
29 Bosrietzanger					1			1
30 Kl. karekiet					2	3		5
31 Braamsluiper	1		1					2
32 Grasmus					0-1			0-1
33 Tuinfluiter	1		2	1	12-13	4		20-21
34 Zwartkop	0-1	1		1	4-6	2		8-11
35 Tjiftjaf	2	2	2	4	10-11	7		27-28
36 Fitis	0-1		2		9-10	7-9	1-2	19-24
37 Grauwe vliegenvanger	1			1	4	2		8
38 Bonte vliegenvanger	1			2	1-2		1	5-6
39 Staartmees				1	3-4	2-3	1	6-8
40 Glanskop	1							1
41 Pimpelmees	12	9	16	9	10	9-10	1	66-67
42 Koolmees	7	10	39	17	15-18	23-23	2	113-121
43 Boonklever	1	1		1				3
44 Boonkruiper	1	1		1	5	1-2		9-10
45 Wielewaal					1			1
46 Vlaamse gaai					0-1			0-1
47 Ekster	3-4	4-5	3-4	6	3-5	11-15	1	31-41
48 Kauw	5-6	0-5	30-32	7-26		3	20-24	65-96
49 Zwarte kraai				0-6	1-2	7-9	1	9-18
50 Spreeuw	13	7	106-110	83-135	60-80	128-160	12	397-513
51 Huismus	17	23	240	89	60-80	120-165	15-20	564-634
52 Ringmus	1				2	9		12
53 Vink	2	2	1	7	12-15	10-12		34-39
54 Groenling	2-3		8	13	3-4	14-18		40-46
55 Putter	1				1-2	2		4-5

7. Bespreking van enkele soorten broedvogels.

2. Knobbelzwaan: In vak 6 1 paar knobbelzwanen met 7 jongen.
3. Bergeend: 3 - 5 paar. In vak 1: 3 paar broedgevallen, waarvan 2 vrouwtjes met jongen; broedplaats mogelijk in aangrenzende landgoederen.
4. Wilde eend: 16 - 23 paar. Vak 1: 1 vrouwtje met jongen. Vak 2: 6 vrouwtjes met jongen in de vaart. Vak 3: 2 à 3 vrouwtjes. Vak 4: 3 - 8 vrouwtjes, waarvan 3 met jongen. Vak 5: 1 à 2 vrouwtjes, waarvan 1 met jongen. Vak 6: 2 vrouwtjes. Vak 7: 1 vrouwtje met jongen.
5. Torenvalk: 2 broedparen in vak 5. Beide paren broedden in nestkasten: 1 paar bij de heer F.Hamers en 1 paar bij een boerderij. (In de jaren 1983, 1984 en 1985 kwamen bij de heer Hamers respectievelijk 6, 6 en 3 jongen uit),
8. Meerkoet: 11 - 15 paar. Vak 1: 1 paar in de vaart. Vak 4: 2 paar, Vak 5: 5-7 paar, waarvan 2 paar met jongen.
9. Houtsnip: 1 broedpaar in vak 5. Broedde in een moerasbosje nabij "Het Wijde Blick".
10. Holenduif: 4 paar. In vak 2: 1 paar. Vak 3: 2 paar. Vak 4: 1 paar. De 4 vastgestelde paren nestelden mogelijk in holle bomen op de landgoederen.
11. Houtduif: 54 - 67 paar. In vak 1: 5 paar. Vak 2: 6 paar. Vak 3: 12 - 13 paar. Vak 4: 8 - 16 paar. Vak 5: 6 - 8 paar. Vak 6: 15-17 paar. Vak 7: 2 paar. De vakken 3 en 4 bevatten hogere begroeiing en oudere bomen van landgoederen (goede biotoop).
12. Turkse Tortel: 35 - 42 paar. Evenals bij de Houtduif is ook hier in vak 3 en 4 een hogere concentratie door betere broedmogelijkheid.
14. Koekoek: In vak 5 en vak 6: 2 paar. Bij het inventariseren is van de vrouwelijke exemplaren uitgegaan.
15. Gierzwaluw: 13 - 30 paar. Dit lage aantal broedgevallen is vermoedelijk gevolg van de koude junimaand. Bovendien is in juni/juli niet in de avonduren geteld: de gunstigste teltijd is tegen zonsondergang. De aantallen (13 - 30) zijn dus "onderteld", hoewel het oude type woningen met gebroken kap en gedekt met oude hollandse pannen gunstige broedmogelijkheid biedt.
17. Boerenzwaluw: 35 - 39 paar. Ondertelde soort. Er zijn gunstige broedmogelijkheden : bruggetjes en boerenschuren. De gevolgde inventarisatiemethode (turfmethode) is voor deze soort niet geschikt.
18. Huiszwaluw: 6 - 7 paar. Voor het eerst werd geteld op 17 juni, hetgeen te vroeg is. Bovendien was de junimaand koud. Zie verder "Huiszwaluwnestellingen in 1984 en 1985", R.A.Kole (De Korhaan 20 (3): 54 - 57.
20. Winterkoning: 33 - 36 paar, in vak 4 met 12 broedparen een opvallende concentratie: veel oude tuinen met onderbegroeiing!
23. Zwarte Roodstaart: 2 - 4 paar. Schaarse broedvogel, waargenomen in vak 1 in de omgeving van de elektrische centrale.
24. Gekraagde Roodstaart: Slechts 1 paar genoteerd. In vak 4 eerste keer waargenomen op 24 april op het Zuidereind ter hoogte van Trompenburgh.
25. Merel: 158 - 175 broedparen. Opvallend is de hoge concentratie van 59 - 62 paren in vak 3 - dat is de dorpskern van Kortenhoef met een aantal nieuwbouwwijken in de vorm van hofjes, een gedeelte na-oorlogse bouw en een kerkhof omgeven door heggen.
26. Zanglijster: 8 paren, waarvan 4 in vak 6.
30. Kleine Karekiet: 5 broedparen. In vak 5: 2 paar, in vak 6: 3 paar. Beide vakken bezitten de geschikte biotoop: watergebied met overjarig riet.
31. Braamsluiper: 2 broedparen. Ondertelde soort door onregelmatige zang.
32. Grasmus: Er was één telgebied, vak 5, waarin deze soort voorkwam op 7 mei. Zou doortrekker kunnen zijn, biotoop echter gunstig, en andere jaren wél broedvogel.
33. Tuinfluit: 20 - 21 paren. Vak 5 is het meest geschikte leefgebied en heeft dan ook het hoogste aantal (12) zekere broedgevallen.
34. Zwartkop: 8 - 11 broedparen. Vak 5, het Moleneind, heeft met 4 zekere

- broedgevallen het hoogste aantal broedparen. Biotoop hier het meest geschikt (gemengde bossen en gevarieerde ondergroei) grenzend aan natuurgebied "Het Hol" met daarachter moerasbos. Vak 3 en 7, resp. bebouwde kom en Herenweg, bieden minder gunstige broedgelegenheid.
37. Grauwe Vliegenvanger: 8 broedparen. Door moeilijk te determineren geluid (zacht) en verkeerslawaai waarschijnlijk onderteld.
  38. Bonte Vliegenvanger: 5 - 6 paar. Holenbroeder, die ook in nestkasten broedt.
  41. Pimpelmees: 66 - 67 broedparen. Veel nestkasten en natuurlijke broedgelegenheid (holle bomen), daardoor groot aantal broedparen; overeenkomst met andere Gooise telgebieden, o.a. Laren.
  42. Koolmees: 113 - 121 broedparen. Hier geldt hetzelfde als voor de Pimpelmees: zeer gunstige broedgelegenheid en daardoor een enorm aantal broedgevallen. Ook hier komen de aantallen overeen met andere telgebieden in het Gooi.
  43. Boomklever: 3 broedparen, alleen in vak 1, 2 en 3, die grenzen aan de landgoederen, met hoog-opgaand loofhout.
  44. Boomkruiper: 9 - 10 broedparen. Vak 5 heeft 5 broedparen, hier vormen de ietwat bosachtige delen de goede biotoop. Misschien door verkeerslawaai in de andere vakken onderteld.
  45. Wielewaal: 1 zeker broedpaar in vak 5 (waarneming na begin juni - een eenmalige waarneming geldt alléén vanaf begin juni, eerdere waarnemingen kunnen doortrekkers zijn).
  47. Ekster: 31 - 41 broedparen. Een opvallende vogel en toch een groot verschil in zekere en mogelijke broedgevallen, door "speelnesten" en bewoonde nesten. Hoogste aantal in vak 6. (Zekere broedgevallen zijn getelde bewoonde nesten).
  48. Kauw: 65 - 96 paren. Aan de Herenweg broedde deze soort in schoorstenen.
  49. Zwarte Kraai: 9 - 18 broedparen. Alleen in vak 6 met 7 - 9 paren duidelijk aanwezig - beste biotoop, open landschap en voldoende hoog geboomte.
  50. Spreeuw: 397 - 513 broedparen. Een algemene soort die overal broedt. In vak 6 met 128 - 168 broedparen een hoge dichtheid, evenals in vak 3 (bebouwde kom) met 106 - 110 paren. Na de huismus de meest talrijke broedvogel. Er zijn grote verschillen tussen zekere en mogelijke broedgevallen - het tellen wordt namelijk bemoeilijkt door de wijze van fourageren, Spreeuwen leggen hiervoor grote afstanden af.
  51. Huisumus: 564 - 634 broedparen. In alle vakken broedend met in vak 3 de hoogste dichtheid, 240 paar. Deze aantallen overtreffen alle getelde gebieden in het Gooi (Blaricum 1983: 364 zekere broedgevallen).
  53. Vink: 34 - 39 broedparen. In vak 5 (12 - 15 paar) en vak 6 (10 - 12 paar) goed vertegenwoordigd. Dichtheid komt overeen met telling Laren, 1984, verslag VWG, volgens dezelfde methode.
  54. Groenling: 40 - 46 paren. In vak 6, Kortenhofsedijk 14 - 18 paren. in vak 4 13 paren zeker. Beide gebieden lintbebouwing met op enkele plekken wat meer heesters en boomgroepen van enige dichtheid of omvang.
8. Geraadpleegde literatuur
- Harder, J. : Broedvogels in de bebouwde kom van Vreeland in 1985. Vogelwerkgroep het Gooi e.o., uitgave nummer 54, september 1985.
  - Jonkers, D.A. en Harder, J.: Broedvogels in de bebouwde kom van Laren. Vogelwerkgroep het Gooi e.o., uitgave nummer 49, april 1985
9. Medewerkers
- Het veldwerk werd verricht door:
F.Beffers, Y.Bosman, N.J.Dwars, J. de Jonge, A.J. van Klaveren, R.G.Moolenbeek, H. de Soete, J.Verhey, A.P.Vermeule, I. van Woersum, A.Stoker.

10. Bijlage I : Waarnemingen van niet-broedvogels

Kleine Zilverreiger: Overvliegend, Kortenhoefsedijk, 22.5.1985

Keep: Zingend, Moleneind, 7.5.1985 (doortrekker)

Fluiter: Zingend, Moleneind, 7.5.1985 (doortrekker). Opmerking:

Waarnemingen na half mei zouden betrekking kunnen hebben op broedvogels.

IJsvogel: Werd niet waargenomen, maar door bewoners op het Moleneind vorige jaren wél gesignaleerd.

Oeverloper: 2 exemplaren aan de waterkant bij ingang Trompenburgh